

ARNAUT DANIEL, AZ ANYANYELV LEGJOBB KOVÁCSA

Dante nevezte így, amikor a Purgatóriumban rábukkant a hírneves trubadúr. És amikor megszólaltatta, kedvéért az *Isteni Színjáték* toszkán nyelvét át is váltotta a nagy előd okszitán beszédére. Ugyanannak az anyanyelvnek egy másik változatára, amit az akkori olvasók valószínűleg csupán egy másik nyelvjárásnak érzekeltek.

Arnaut Daniel a trubadúrköltészet virágkorában, a XII. és a XIII. század fordulóján alkotott, jó száz évvel előzte meg Dantét. Périgord vidékéről származott, és életrajza megőrzött egy érdekes anekdotát, amely Oroszlánszívű Richárd angol király udvarában játszódik, és a költő megbecsültségére is rávilágít:

„És ott az udvarban egy másik énekmondó kihívóan azt állította, hogy ő csiszoltabb rímeket költ nála. Arnaut úr ezt tréfára vette, és fogadást tettek a parádés lovukra, hogy a király döntse el, a másik kiállja-e a próbát. A király mindkettőjüket bezárta egy szobába. Arnaut úr pedig bosszankodott ezen a dolgon, és képtelen volt akár egy szót is a másikhoz fűzni. A másik könnyedén és egykettőre készen lett a dalával. Csak tíz napot kaptak a dalköltésre, de a király az ötödik nap végén dönteni akart. A másik megkérdezte Arnaut urat, megvan-e a dala, és ő azt felelte, hogy megvan már három napja. Pedig hozzá sem fogott. A másik egész éjjel énekelte a dalát, hogy jól elő tudja adni. Arnaut úr közben azon gondolkozott, hogyan tréfálhatná meg. Az egyik éjjel pedig, amikor az énekel, Arnaut úr jól megjegyezte az egészet, a dallamával együtt. Amikor a király elé álltak, Arnaut úr azt mondta, hogy szeretné elénekelni a dalát, és kezdte is szépen énekelni azt, amit a másik költött. Az pedig, mikor hallotta, a szemébe nézett, és kijelentette, hogy ezt a dalt ő költötte. A király megkérdezte, hogy ez vajon hogyan történhetett. A másik pedig kérte a királyt, tudakolja meg az igazságot. És a király megkérdezte Arnaut urat, hogyan történt ez. Arnaut úr mindent elmondott, ahogyan történt. A király nagyot nevetett rajta, és jó mókának tartotta az egész ügyet. A zálogokat felszabadították, és a ki-

rály mindkettőjüknek szép ajándékokat adott. A dalt pedig Arnaut Daniel úrnak ítélték oda, és az így szól:

Nem volt enyém, s övé vagyok...”

Az utalás a csiszolt rímekre jelzi Arnaut Daniel költészetének legjellemzőbb értékét, a választékos formák, a formai bravúrok keresését. Az irodalomtörténet ezt a trobar ric, a gazdag verselés jellemzőjének tartja. Ekkorra ugyanis a trubadúrlíra gondolati sémái már kikristályosodtak, és a költők a kifejezésmód, a megformálás terén igyekeztek egyéni arculatuk kialakítására.

Arnaut Daniel neve ma többnyire egy rafinált versformához, a sextinához kapcsolódik, ami nála fordul elő először, és amit azután elsősorban Petrarca terjesztett el a reneszánsz költészetben. A sextina hat hatsoros strófából áll (amit egy háromsoros ajánlás zár), és a strófákban végig ugyanaz a hat rím váltakozik szabályos permutáció szerint. És ezt az önmagában is akrobatikus mutatványt megtetézi azzal, hogy az ajánlás három sorának végén az előző versszakok hat ríme párba állítva ismétlődik meg.

Válogatásunkba nem vettük fel Arnaut sextináját, mert azt a *Tavaszi idő édessége* antológia két fordításban is közli. A Ladányi-Thuróczy Csilláé mellett a Horváth Viktoréban, aki egyébként két variánsban is lefordította a verset. Viszont a XX. században felelevenítették ezt a versformát, és az nálunk is megjelent. A műfordításokon kívül kortárs költőink közül tudomásom szerint Mesterházi Mónika és Schein Gábor jelentkezett „saját” sextinával. És persze ne feledkezzünk meg *A szegény kis üdülőgondnok panaszairól* se, amelyben Weöres Sándor a formai virtuozitás mellett ráérezett Arnaut Daniel iróniájára is.

Ez a válogatás itt a trubadúr költészetének más oldalait szeretné megismertetni az olvasóval.